

ПАРАДИГМА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Парадигма інноваційного розвитку вищої освіти як опис підходу, при якому професійна підготовка спеціалістів здійснюється під час виробництва нових знань і трансформації їх у товар, що потребує суспільство, з'явилась в результаті загальної кризи, що охопила світову систему освіти наприкінці ХХ ст. В Україні ця криза співпала за часом з системною кризою суспільства, його соціальних інститутів, внаслідок чого модернізація вищої освіти поєднана з чималими труднощами.

Парадигма інноваційного розвитку вищої освіти передбачає такий спосіб організації діяльності вищого навчального закладу, котрий забезпечує досягнення цілей та завдань його інноваційного розвитку. Ключовим елементом цієї парадигми залишаються знання, як і для парадигми традиційної, головною ж відмінністю є те, що якщо попередній підхід з'ясовував спосіб передачі знань, то новий підхід робить акцент на способі виробництва знань. Інноваційний вищий навчальний заклад потребує нових підходів як в управлінні, так і в організації навчально-виховного процесу.

У нашій державі основними принципами, що зумовлюють інноваційну спрямованість модернізації вищої освіти, яка провадиться в руслі Болонського процесу, є:

- 1) перехід на дворівневу систему підготовки кадрів;
- 2) перегляд змісту основних освітніх програм у відповідності з вимогами МОН України і їх подання за модульним принципом;
- 3) реалізація компетентного підходу в змісті і процесі освіти;
- 4) уведення бально-рейтингової системи оцінки і контролю якості освіти замість п'ятибальної.

Послідовна модернізація системи вищої освіти за цими напрямками передбачає перенесення акценту з процесу навчання на його результати, зміну

ролі викладача, особистісний підхід до студента із забезпеченням його продуктивної пізнавальної діяльності. Ці міри потребують сутнісних перевтілень у всіх ланках педагогічної системи: в цінностях, цілях, змісті, процесі і результатах навчання і виховання, в характері діяльності викладачів і студентів, в формах і методах навчання, виховання і контролю, в освітньому середовищі, у відношеннях з зовнішнім середовищем; в якості і рівні фінансової, матеріально-технічної, організаційної, правової і кадрової підтримки освітнього процесу.

По суті, мова йдеться про практичну реалізацію нової освітньої парадигми, про перехід до нового типу навчання і виховання, про забезпечення кожним ВНЗ такої якості освіти випускників, яке б відповідало викликам часу. Фактично мова йдеться про глибоку реформу освіти.

У цьому зв'язку і вся система української освіти, і кожний конкретний ВНЗ окремо знаходяться в складній проблемній ситуації, через те, що сьогодні не існує ані зрозумілої для всіх теоретичної основи прийняття проектних рішень, ані готовності працівників ВНЗ до такої кардинальної модернізації, ані адекватних ресурсів – фінансових, кадрових, організаційних. Кожний ВНЗ визначається в цій ситуації самостійно, витрачаючи великі зусилля на розробку науково-методичної документації.

Вочевидь, що успішне вирішення різноманітних проблем і завдань модернізації за певними напрямками передбачає перехід ВНЗ зі стану традиційного, сталого функціонування з елементами відставання від викликів часу *в режим інноваційного розвитку*, що забезпечує підготовку конкурентоспроможних спеціалістів.

Перехід ВНЗ в режим інноваційного розвитку як стратегічної мети передбачає реалізацію певних проміжних цілей:

- 1) формування єдиного культурно-освітнього і наукового простору ВНЗ;
- 2) створення ефективної компетентностно-контекстної педагогічної моделі підготовки бакалавра і магістра;
- 3) залучення всього колективу ВНЗ до інноваційного процесу;
- 4) системна модернізація освітньої діяльності;

5) установлення ділових зв'язків з органами державної влади, установами освіти і науки, працедавцями, суспільними організаціями;

6) здійснення програм координації з українськими ВНЗ – партнерами по інноваційному розвитку;

7) розширення програм міжнародної співпраці.

Для досягнення даних цілей необхідно вирішення наступних завдань:

1) створення, реалізація програми і здійснення стратегічної мети;

2) розробка наукових основ модернізації освітньої і наукової діяльності ВНЗ;

3) створення і реалізація компетентностної моделі багатогорівневої професійної підготовки студентів у ВНЗ;

4) перехід на кредитно-модульну організацію освітнього процесу;

5) розробка механізму контролю якості професійної підготовки на основі бально-рейтингової системи.

Теоретико-методологічну основу інноваційного розвитку вищої освіти в Україні складають:

- культуроцентристська парадигма;
- компетентністний підхід;
- психолого-педагогічна теорія контекстного навчання.

У відповідності з культуроцентристською парадигмою вища освіта розуміється як механізм наслідування і подальшого розвитку інтелектуальної, соціальної, професійної і духовної культури країни і світу, спосіб одухотворення життєвих цілей молодого покоління, гуманізації і гармонізації буття особистості і суспільства. Метою виховання є прийняття людиною відповідального морального вибору і мотивованого вчинку – основи особистісної зрілості, тобто опрацьованого культурою ідеалу вдосконалення, і включення його в особисте життя. Результат виховання – духовність як абсолютна цінність і залог внутрішньої цілісності і здоров'я людини, умова її виживання і розвитку.

Можливості вищої освіти у галузі збереження і розвитку вітчизняної культури дозволяють розглядати її в якості важливого фактору духовної

безпеки українського суспільства і компенсації тих негативних наслідків, які тягне за собою ідеологія масового, споживацького суспільства, культ гедонізму, наживи, індивідуалізму. Удосконалення стає метою виховання, спрямованість до нього – основою духовно мотивованих і відповідальних вчинків людини.

Ідея *компетентнісного підходу* у вищій освіті міститься в тому, що якість підготовки бакалавра, магістра повинна стати інтегральним результатом взаємопов'язаного засвоєння академічних знань і практичних вмінь і навичок, результатом оволодіння фундаментальним змістом наук як орієнтовною основою і засобом здійснення практичної дії та вчинку в умовах майбутньої професійної діяльності.

Реалізація компетентнісного підходу при умові спирання на розвинену психолого-педагогічну теорію несе в собі можливості змістовної інтеграції науки, освіти і виробництва, єдності навчання і виховання, становлення і розвитку предметно-технологічного контексту професійної діяльності і соціально-моральних якостей особистості майбутнього бакалавра, магістра.

Сутність *теорії контекстного навчання* як концептуальної основи реалізації компетентнісного підходу у вищій освіті знаходиться в створенні психолого-педагогічних, дидактичних і методичних умов для оволодіння студентом професійною діяльністю через моделювання на мові наук і з допомогою всієї системи форм, методів і засобів навчання – традиційних і нових – її предметного і соціального змісту. У контекстному навчанні забезпечується динамічний рух діяльності студента від безпосередньо навчальної через квазіпрофесійну і навчально-професійну до реальної професійної діяльності.

Метою контекстного навчання є формування цілісної професійної діяльності майбутнього спеціаліста, оволодіння компетенціями як здібностями задля здійснення її функцій, вирішення завдань і проблем. *Зміст контекстного навчання* обирається з двох джерел: дидактично перевтіленого змісту наук і створення засвоєної професійної діяльності, що подається у вигляді системи загальнокультурних і професійних компетенцій

Таким чином, методологічний аналіз інноваційної діяльності вищої школи дозволяє обґрунтувати парадигму її інноваційного розвитку, в якій акцент робиться не на способі передачі, а на способі виробництва знань. Концептуальну основу даної парадигми складають культуроцентристській і компетентнісний підходи, а також теорія контекстного навчання.

Клімова Галина Павлівна – д-р філос. наук, завідувачка наукової лабораторії проблем становлення інноваційного суспільства НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України